

Jazykový vandalismus

kolektiv DEKONSTRUKCE

kolektiv DEKONSTRUKCE
Jazykový vandalismus
23.5.2026

anarchistickaknihovna.org

23.5.2026

Obsah

Proč?	5
Jak?	7
Co?	10
Mluvití stříbro, mlčení muka	14
Radikální*Typografie	17
Historie	18
Současnost	20
BBB	21
Kvír jazyky, kvířené jazyky	22
corecorecorecorecorecorecorecorecorecore	25
Bibliografie	29
Knihy	30

Web

NEBINÁRNÍ-ČEŠTINA, 2021. Zdravím! [online]. [cit. 2026]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20260215015741/https://www.tumblr.com/nebinarni-cestina/652989131917590529/nebinarni-cestina-zdravim-jakožto>

EDELMAN, Lee. Queering nothing. *Queer Lit* [podcast]. Moderuje Lena Matheis. 2022b. Dostupné z: <https://www.iheart.com/podcast/53-queer-lit-80682673/episode/queering-nothing-lee-edelman-99060617/>

Determinative. *Wikipedia* [online]. [cit. 2026]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Determinative>

graffiti. *Wikislovník* [online]. [cit. 2026]. Dostupné z: <https://cs.wiktionary.org/wiki/graffiti>

MILLER, Meg. Shifting Symbols: The Gender Star. *Source Type* [online]. [cit. 2025]. Dostupné z: <https://www.sourcetype.com/editorial/5538/shifting-symbols-the-gender-star>

Список популярних займенників. *pronouns.page* [online]. [cit. 2026]. Dostupné z: <https://ua.pronouns.page/pronouns>

THATCHER, Margaret. Rozhovor pro *Woman's Own* [online]. 1987. [cit. 2026]. Dostupné z: <https://www.margaretthatcher.org/document/106689>

Knihy

GADAMER, Hans-Georg; SOKOL, Jan. *Člověk a řeč: (výbor textů)*. Přeložil Jakub ČAPEK. Oikúmené. Praha: OIKOYMENH, 1999. ISBN 80-86005-76-3.

LORUSSO, Silvio. *What Design Can't Do*. Set Margins', 2023. ISBN 978-90-833501-3-4.

ROSE, Jamie; VALDROVÁ, Jana; SINGULARIS; WEHLE, Toby. *Manuál kvíření jazyka českého*. [Praha]: Institut úzkosti, 2023.

KOMSKA, Yuliya; MOYD, Michelle; GRAMLING, David. *Linguistic Disobedience*. Palgrave Macmillan, 2018. ISBN 9783319920092.

EDELMAN, Lee. *Bad Education*. Duke University Press Books, 2022a. ISBN 1478023228.

“Nadto je samozřejmé, že život řeči, plný napětí, se vždycky odehrává v antagonismu mezi konvenčností a revolučním vykročením. Všichni jsme zakusili první řečovou drezúru, když jsme přišli do školy. Co všechno tam najednou nebylo dovoleno, co se přece naší zdravé fantazii, která doposud ovládala naši řeč, zdálo správné!” (Gadamer, 1999, Str. 35)

Bibliografie

Společně.

Proč?

Než se začneme ptát jak, měl bychom se ptát proč. Přemýšlet kriticky o jazyku, kterým mluvíme, není samozřejmé a ani pak není jasné, jak s takovou kritikou nakládat dál. Když si řekneme proč, snad budeme lépe vědět jak pokračovat.

“Pokud se rozhodneme pečovat o jazyk, neznamená to, že musíme hned vědět jak na to. [...] Jednoduše se rozhodneme, že starat se o jazyk za to stojí.” (Komska et al., 2018, Str. 124)

Inkluzivní jazyk není jen forma řeči. Je to jiný přístup ke vnímání jazyka jako takového, ne jen jako neutrálního způsobu předávání informací. Reč v jakékoli formě je společný nástroj nás všech, který tvoří společnost, naše identity a je společností a námi také tvořen, odráží společenské hodnoty, zároveň tyto hodnoty tvoří a pomáhá je udržovat. Idea, která za inkluzivním jazykem vesměs stojí, kriticky zkoumá jazyk a hledá, jaké skupiny nějakým způsobem marginalizuje, stereotypizuje nebo není o nich vůbec schopen mluvit. Také se ale snaží přijít na to, jak tyto nedostatky vyřešit.

Je to krásná ukázka toho, jak se frustrace a naštvanost mohou proměnit v něco neuvěřitelně kreativního a nepředěslého.

pro ženy a muže v jiném obalu, vidí naše identitární nálepky ne jako podstatnou část nás, ale jako tržní segment. To je obecná kvalita naší spektakulární doby. Individuální projevy jedinečnosti a osobnosti, jsou transformovány v různé skupinky, nejčastěji estetiky. Vše musí být -core, protože se pak na (samozřejmě ne jen) sheinu dá neeticky vyrobené oblečení prodávat lidem, kterx přesně hledají tento -core. To zpětně ovlivňuje i nás, protože nás to láká přemýšlet v rámci -cores, v rámci kategorií a incentivizuje to ne kreativitu, ale naplňování estetiky jednotlivých -coreů.

Samozřejmě, že se dříve subkultury ovlivňovaly a braly si inspiraci, je tomu tak i nadále. Ale podstata tohoto je jiná. Nejde o to se inspirovat, ale o to najít si vyhledávací termín, pod kterým mohu zakoupit produkt. Estetiky jsou reifikovány (dávány do ustálené podoby) a produkovány obrovským tempem. Doposud se estetiky a označení uměleckých směrů tvořily retrospektivně, pro popsání něčeho, co bylo a co mělo jisté podobné kvality a společný kontext. To stejné se dá do jisté míry aplikovat i na kvír identity, které navzdory tomu, jak kvírnost chápám*e, začínají mít rigidnější charakter, který není o popisování společné žité zkušenosti, ale o předepisování jakou žitou zkušenost mít. Funkce nálepek se převrací a místo toho, aby identity tvořily nálepky, nálepky tvoří identity. To je opět a znovu výhodné nejen pro kapitalismus, protože když je skupina lidí, existuje i způsob jak té skupině něco prodat a zároveň způsob, jak je lépe kontrolovat a utlačovat. Nejde o to nutit všchnx zahodit nálepky, ale o to si uvědomit, že nemusíme vždy hledat nálepku. Jako většina věcí je kvír identita spektrum, a labels někdy mohou tlačit určitou identitu na bytí, kterx se s ní vlastně neshodují.

Z identit se stávají spektakly v souboji, rytířský turnaj. Vzrůst trans-fobního nefeminismu je jeden z příkladů této změny. Komunita je uměle trhána v zájmu asimilace do společnosti, která zkrátka není kvír bytí schopná zařadit do svojí celistvosti. Část kvír lidí se snaží vymezit vůči těm “příliš radikálním”, jako by umírněnost znamenala, že kvírfobie přestane existovat, jako by povyšování se nad ostatní jako my mohlo někoho z nás skutečně ochránit. Akorát své blízní vystavuje nenávisti, často za marnou představou, že když budou „tx hodnx“, tak se na ně nenávisť nebude vztahovat.

Tím, že budeme šlapat na ostatní, kterx jsou jako my, akorát šlapeme na sebe sama.

Společně plyňme jako voda v trhlínách naší hegemonie a čistě naší neposlušností ji erodujeme.

Lee Edelman ve svojí knize *Bad Education: why queer theory teaches us nothing* (Edelman, 2022a) a v podcastu *Queer Lit* (Edelman, 2022b) popisuje kvírnost ne jakožto tzv. pozitivní identitu, ale jako popis nějaké nicoty, absence, “Ab-Sense”, tedy ne to, že je kvírnost beze smyslu, ale že je mimo způsob tvoření smyslu, chápání většinové společnosti. Je to síla, která brání v iluzi kompletní ucelenosti společnosti. Ta iluze vesměs těm, kterx se pohybují v dominantním systému chápání a přiřazování hodnoty říká, že nic mimo něj neexistuje, že vše mimo nemá hodnotu ani smysl. Ta absence je ale právě vždy místo, kde se nové věci tvoří, protože dominantní systém významů zkrátka nemůže čerpat sám ze sebe. Lze to přirovnat k generativním neurálním sítím (“AI”), jejichž výtvoři zaplňují internet, na kterém jsou dále trénovány jejich další iterace, v důsledku toho výsledky degenerují. Bez cizí práce, kterou může ukrást, není schopná **ničeho**, stejně jako kapitalistická hegemonie, ať už v kulturním nebo doslovně pracovním smyslu.

Čínský filozof z období Jar a podzimů, Konfucius, viděl hudbu a harmonii anekdotálně podobně, jako současná většinová společnost veřejný prostor a veřejné umění. Věřil, že určité typy hudby mohou podporovat harmonii a celistvost společnosti, ale naopak vulgární hudba může společnost rozkládat, podněcovat její úpadek a nástup tyranie. Stejnou logiku dnes aplikujeme na veřejný prostor, jazyk, nebo způsoby oblékání. Určité formy vyjadřování jsou označeny za rozkladné, jiné za stabilizující. Je jasné, že umění je bojištěm morality. Kdo definuje, co je vulgární? Kdo definuje to, co způsobuje rozklad společnosti? Kdo jiný než ta část společnosti, v jejímž zájmu je zachovat vše, jak je. Je to ta část společnosti, která tvoří významy a hodnoty. Kontrola estetiky, ať už „správné hudby“ nebo „správného jazyka“ je vždy politická. Nejde o ochranu hodnot, ale o aktivní umlčování alternativy, která by mohla monolit moci narušit.

Jednou z nejvýraznějších věcí jazyka naší doby je hyper fragmentace identit a produkce nálepek pro tyto ultra specializované segmenty. To je v souladu s extrémně individualistickou neoliberalní společností, ve které v globálním severu žijeme (I když je již možné argumentovat, že se tento světový řád rozpadá).

“[...]And, you know, there is no such thing as society. There are individual men and women, and there are families.[...]” (Thatcher, 1987)

Jeden z důvodů, proč raději používám*e **kvír**, místo všech variant akronymu 2SLGBTQIA+, je to, že kapitalismus z našich jednotlivých identit tvoří mikrotrendy. Stejně jako nesmyslně vytváří tytéž produkty

Jak?

corecorecorecorecorecorecore

nější a svůj. Popisuje žitou kvírnost, maskuje se před autoritami a vyvíjí se dál.

Tento jazyk se dostane do hegemonního podvědomí mnoha způsoby, dnes nejčastěji skrz sociální sítě, kde může napřed být používán buď ironicky nebo upřímně. Naše současnost je v tomto ohledu extrémně dynamická, ale má zastřešující vlastnosti. Ironie, post ironie, několikavrstvá ironie. Vládou nejen internetové kultury a transformují vnímání jazyka, chrání nás před společenskými předsudky, například: koukat se na něco, co je považované za *cringe*, je pro většinovou společnost přijatelné v tu chvíli, když je to rámcováno ironicky. Z tohoto se vyvinula nutnost specifikovat, že něco děláme*říkáme*konzumujeme neironicky. Ironie se stala výchozím nastavením vnímání. A právě díky téhle ironické vrstvě se jazyky z okrajů dostávají do každodenní mluvy. Na jedné straně kvír jazyk “slay, yaas” etc. a na druhé straně jazyk z altright černé díry, která si říká 4chan a podobných místech internetu: “based, chad” etc. Zkrátka: jazyk z okrajů je atraktivní.

Když se okrajový jazyk zařadí do jazyku většiny, ztrácí svojí původní funkci. Proto se vždy vytvoří nový. Je to nekonečné zbrojení.

Přece jen, největším důkazem toho, že punk je mrtvej, je tričko ze sweatshopu s nápisem “punk není mrtvej”.

Už jen největší hudební export globálního severu, konkrétně USA, rocková*jazzová*blues*country hudba je postaven na kulturní apropriaci černošské kultury, která se do kontaktu s tou dominantní dostala jen díky obrovskému institucionalizovanému násilí, rasismu a kolonialismu. Tato kultura byla ukradena, vyčištěna a prodána zpět jako produkt a původní autorstvo z toho mělo nejméně. Není to výjimka. Je to podstata. Kapitalismus nepotřebuje tvořit, potřebuje pouze přivlastňovat. Kvír kultura je jen další na špalku, a proto je pochopení tohoto vzorce nutností pro pochopení toho, co se děje s kvírem kulturou.

doslovný přenos „What are your preferred pronouns?“ z angličtiny, nebo používání jednotného oni, stejným způsobem jako v angličtině, i když onikání historicky v češtině existovalo v jiné formě. To nám ale v češtině nestačí. Kdybychom se zastavili jen u zájmen, inkluзивita by nešla moc daleko, protože skloňování je tak úzce propleteno s rody, že musíme tvořit nejen novozájmena a vlastní jména, ale i novorody, aby byla komunikace více inkluзивní.

Další indoevropské jazyky, které mají lexikální a gramatický rod, všechny řeší inkluзивitu podobně, nahrazením rodového znaménka buď úplně jiným znakem, nebo výčtem variant, který je ale z praktických důvodů vždy ohraničen. Příklad tohoto ohraničování máme i v češtině např. dle obecně používaných pravidel: učitel/ka, nebo inspirováno německou feministickou reformou jazyka učitel*ka.

Rozdíl mezi lomítkem a hvězdičkou (gender star - rodovou hvězdou) je takový, že lomítko implikuje binaritu, buď a nebo, ale hvězdička, další symboly jako : (dvojtečka) nebo _ (podtržítka), jsou více neurčité, což může sahát mimo rodový výčet. Také je možné je používat, když chceme naznačit, že pojem není pevný, jako například při psaní Trans*. Přidáním hvězdičky zvýrazňujeme fluiditu a expanzivnost tohoto pojmu.

Samozřejmě pro skupiny lidí máme v češtině také koncovky -stvo a -ctvo, ale to neřeší jednotlivé osoby a zároveň to někomu může připadat zastaralé.

Stále to ale není ideální řešení, pořád musíme dát *jednu nebo druhou* možnost první, maskulinum *nebo* femininum. Například Španělština poměrně elegantním způsobem tvoří způsob vyjádření nerodovanosti kombinující jiný znak a výčetní, kombinací rodových koncovek a, o, využívá buď zavinač - @ nebo v radikálnějších kruzích anarchistické áčko - ☒, takže když opět vezmeme příklad učitelstva, vypadalo by to jako maestr@ nebo maestr☒.

To, co podle mě často nebyla prioritou při tvorbě některých forem inkluзивního jazyka, je výslovnost jejich inkluзивních forem. Jak se vyslovuje x? Jak vyslovovat hvězdičku? Mám doslovně říkat dělal-a, nebo dělal-dělala? Často je hezká reprezentace inkluзивity na papíře trošku krkolomná při mluvení, ne pro všechny samozřejmě, já jsem si na ně prostě zvyklx, ale myslím, že se dají najít řešení, které budou libozvučnější, ať už kvůli jednoduššímu vyslovování, nebo protože je to zkrátka příjemnější, či nás to prostě baví. Není možné najít jedno jediné řešení a to je v pořádku.

Co?

Kvír komunita je komunitou jen díky solidaritě, nejde o to, že jsme z materiální podstaty nějak spojenx, ale jde o to, že máme stejnou*podobnou žitou realitu a společnost nás na základě toho, jak nás exkluduje, sjednocuje. Například to, že zkratka LGBT byla původně GLBT, ale s příchodem AIDS/HIV krize, za které se nikdo lidí s AIDS/HIV nechtěl ani dotknout, a to včetně doktorstva, lesby usilovně pomáhaly nemocným, pořádaly hromadná darování krve, která zachránila mnoho lidí s HIV/AIDS a stávaly se zdravotními sestrami. Do 80. let vlastně tyto skupiny téměř nebyly propojené a panovala mezi nimi dokonce i hostilita. Ale díky snaze pochopit se navzájem, budovat vzájemnou péči a pochopení toho, že jsme silnější spolu, vznikla kvír komunita, alespoň v západním světě.

Kvír lidé (lidé, kterx jsou kvírenx společností) si po celém světě tvoří*lx způsoby komunikace, které naschvál exkludují bílé*cishet lidi, kvůli vlastnímu bezpečí. Jazyk je opět a znovu centrálním bodem tvoření bezpečných prostor a paralelní kultury. Například Polari vzniklo v Anglii za účelem zmatení policie, která pronásledovala jakékoliv kvírstvo. Bere si slova ze všech možných jazyků, obrací anglická slova a nebo používá metaforu, aby zakódovala to, co nemá být poznané normativní kulturou a aby popsala to, co v normativní kultuře ani neexistuje. Slova z Polari přežívají dodnes, i když prakticky nikdo, kdo je používá neví, odkud pocházejí. To je trend, který můžeme pozorovat často, sub*paralelní kultura je vždy pro hegemonii atraktivní, i když se snaží být protikladem hegemonie. Pro dominantní kulturu je vždy přínosné ukrást estetiku rebélie vůči sama sobě a tvořit tak iluzi změny. To můžeme vidět na konzervách, kterx brečí, že jsou utlačovanx, nebo na neustálém odkazování se na samet, i když ve veselejším socialismu vážně nežijeme. A tak nastává nekonečný koloběh invence, utilizace, apropriace a reinvence.

Invence začíná, když se z individuálních kvířených bytostí stane kvířená komunita, která nejen, že je seskupována externími silami, ale začne utužovat sama sebe. Jsme sociální existence a touha někam patřit je pro nás jaksi přirozená. Když nám většinová společnost říká, že do ní nepatříme, vytvoříme si místo, kam patříme. To je hodně abstraktně a zjednodušeně to, jak vznikl koncept jakési kvír komunity. Funguje jinak a potřebuje jiný jazyk, než většinová společnost. Jazyk, který používáme performuje to, kam patříme, tudíž se kvír jazyk stane čím dál tím vlast-

Kvír jazyky, kvířené jazyky

Pod pokličkou celého tohoto, když to tak nazvu, „projektu“, stojí skryté přesvědčení. Že jazyk vskutku má schopnost být osvobozující. Je tomu ale tak? A má toto celé vůbec smysl?

Jednou z věcí, kterou se kniha *What Design Can't Do*, již napsal *Silvio Lorusso*, zabývá, je jednak Design s velkým D, tedy ten design, který vznikl během industrializace v Evropě a design s malým d, jakožto lidská aktivita obecně, myšleno v tom smyslu, že dostaneme nápad a pak ho podle této představy zhmotníme. Hlavně se také zabývá Designem jako osvobozující silou, respektive jak tato síla z Designu vymizela a vlastně jak v něm možná nikdy ani nebyla.

„Možná to, co musíme požadovat, nejsou osvobozující designy, ale staré dobré osvobození. Možná moc retro?“ (Benjamin, citováno v Lorusso, 2023)

Tento citát podle mě shrnuje to skryté napětí, které stojí za to prozkoumat, než se pustíme přímo do inkluzivního jazyka, který můžeme vnímat jako poddruh osvobozujícího designu. Musíme si uvědomit, že tvoření nástroje*produktu, který je inkluzivní, automaticky nevytvoří společenskou inkluzivitu. Je to sice jen jeden z nástrojů, který můžeme použít v naší snaze o svobodnější život, sám o sobě je ale vlastně hrozně křehký, možná až prázdně falešný. „Konec konců, design je zděšen tím, co není schopen změnit“ (Lorusso, 2023, Str. 63)

Nesmíme náš kolektivní design nechat propadnout Designu industriálnímu, který stojí na monolitizaci, na asimilaci, na formalitách a je hierarchický. Nahoře je Designující, respektive jejich nadřízený, kterým*jí to nařídil a všichni ostatní mají smůlu. V tom je ale také jistá nepravda. Kdo má vlastně moc měnit naše okolí? Už jen z vizuálního hlediska je nám formování světa odepíráno, reklamy a korporátní realismus všude.

Tím, že si uvědomíme, že Design není osvobozující, že je do jisté míry jen pěšákem kapitalistické kulturní hegemonie a že design našeho okolí je nám upírán, můžeme dojít k tomu, že nejde nic. Odcizený pesimismus je ale přesně to, na čem kapitalismus a všechny s ním spjaté systémy útlaku stojí, na apatii vůči útlaku. ***Proč se zabývat cizím osvobozením, když si musím vydělat na nájem?*** Všechny tyto systémy tvoří prostředí, ve kterém je těžké si představovat alternativy a aktivně je tvořit, natož pomáhat ostatním.

Graffiti je podle (Wikislovník) definováno jako „obrazce či nápisy malované, sprejované, ryté apod. ve veřejném prostoru jako výtvarný projev, v některých případech vnímané jako vandalství“. Podle mě je graffiti jed-

nou z nejúspěšnějších taktik boje o veřejný prostor. Už jen v kontextu vzniku jeho moderní formy: černošská mládež v USA čelící nejen systematickému rasismu, hledala způsob seberealizace, způsob autonomie ve světě, který jí autonomii nedovoluje, a graffiti je přesně tím nástrojem, který to umožňuje. Tvoří samostatnou kulturu, která se imponuje na veřejný prostor, který je ovládaný většinovou hegemonií.

Graffiti je spojováno s, nebo je vyloženě vnímáno jako vandalství, i v tu chvíli, kdy nejde o poškození majetku. Proč? Jednak kvůli své konotaci se znevýhodněným občanstvem a také kvůli tomu, že redesignuje něco, co bylo Designováno. Nabourává stávající iluzi světa jako hotového a uspořádaného celku, který je jasně definovaný a nic mimo něj neexistuje. Bere Designované prostředí ne jako doDesignované, ale jako tabulu rasu, jako bílé plátno, jako kapitalistické*koloniální*rasistické falešné prázdno, které přímo potřebuje lidskost, kterou by člověk tvořící vlastně jen pro developery, jako například u nás opěvovaný David Černý, nikdy nebyl schopen vytvořit.

(Redesignovaný plot)

Když se podíváme na písmo a jazyk stejným způsobem, vidíme, že se nemusíme spokojit s tím daným, že není použitelný jen *as is*, ale že si s ním můžeme dělat, co chceme, pro jaké účely chceme.

Je tu ale další vrstva. Veřejný prostor, jazyk, písmo a další nebyly vždy mimo nás. Až s formalizací, institucionalizací a soukromým majetkem se z nich staly věci, se kterými žijeme, v kterých se pohybujeme a které nás formují, ale ve kterých nemáme slovo. Obzvlášť jazyk, respektive spisovný, „ten správný“ jazyk vznikl až při tvorbě státní identity založené na národu, který nebyl a ani není jeden homogenní celek, ale právě skrz například standardizaci jazyka je tvořena iluze jednotného celku. (Komska et al., 2018, Str. 111)

Tedy, abychom se mohli realizovat a tvořit trhliny v útláčné hegemonii, musíme ji vandalizovat, musíme říct „jsme tady“, a jedním ze způsobů, jak to dělat, je vandalizovat jazyk. Potagujme rody, udělejme throw up v gramatice, kde bude stát „jsme tu a nikam nejdem“. Sice o nás nemluvíte a nenecháváte nás mluvit, ale my si to zařídíme tak, jak je nám líbo, protože jazyk ani svět nevlastníte vy, ale my. Nejde o to poprosit instituce, aby začal psát ixka a hvězdičky, ale o to, osvobodit jazyk od institucí a udělat ho zase lidským. Jde o to tvořit a hrát si, protože jediné tak přijdeme na řešení, která nám budou vyhovovat a která zároveň nebudou upevňována neměnně. Vždy musíme počítat s tím, že to může být změněno a že

BBB

Francouzsko-Belgický kolektiv Bye Bye Binary se typografickou stránkou inkluzivní francouzštiny zabývá od roku 2018. Jeho členstvo nám poskytl jejich texty v angličtině a obecně bylo v komunikaci velmi milé :) BBB se snaží tvořit glyfy, které překračují binaritu výčetních možností za pomoci dekonstrukce a konstrukce rodových koncovek. Zabývají se především tvorbou fontů zapadajících do systému Inklusifve, který vymyslel Tristan Bartolini. Ty jsou k dostání na jejich „typotéce“ (<https://typotheque.genderfluid.space/>).

Zároveň poskytují standardy a návody pro psaní a zahrnování těchto ligatur (spojených písmen), ale i dalších naprosto nových znaků do fontů v projektu, který nazývají QUNI (Queer Unicode Initiative). Tento způsob spojování písmen navazuje na středověké manuskripty, kde se často používané páry písmen spojovaly. A tak není náhoda, že se BBB inspiroval MUFI (The Medieval Unicode Font Initiative), která standardizuje středověké ligatury a jiné dnes obskurnější znaky.

Také se ovšem zaměřují na další aspekty inkluzivní typografie než je ta kvír. Ableismus je v typografii málokdy reflektován a bytosti, kterým mají např. dyslexii nebo hůře vidí, jsou přehlíženy. Inkluzivní jazyk je často kritizován jako „nečitelný“ a nějaká pravda na tom bude, proto se na něj musíme dívat intersekcionalně.

Tento nápad tvoření ligatur a dalších nových glyfů mi přijde náramně inspirující a myslím si, že zapojit se do QUNI s fonty, které experimentují s post-binární, ne jen českou typografií, nebo ji zahrnout do již existujících QUNI fontů, zní skvěle.

to dalším generacím nebude vyhovovat. Jediné, co můžeme realisticky dělat, je se snažit co nejvíce teď, a usnadnit změnu či náhradu toho, co vytvoříme.

Současnost

V této kapitole se bude často objevovat pojem post*ne-binární typografie, tak je dobré si říct co to znamená.

Post-binarita prezentuje svět, který je *po* rodové binaritě. V kontextu s typografií, která je zároveň umělecký a zároveň technický obor, který se jednoduše řečeno zajímá písmem, tím jak vypadá a jak se používá. Dohromady to tedy tvoří obor*náhled, který zkoumá, jak přesáhnout binaritu v písmu*psaní specificky grafickou reprezentací tohoto odmítnutí pouhých dvou možností. Je to inspirováno genderfuckem, což je praktika, která vyjebává s binární představou o rodu, dělá si z ní bžundu, zesměšňuje jí a tím ukazuje, že není inherentní nebo pevná. Také je inspirovaná glitch feminismem, který (velmi zjednodušeně) vidí internet jako liberační místo (méně utopisticky než devadesátkový kyberfeminismus), kde je možno experimentovat jak se sebou, tak společně se všemx ostatním a často přebírá estetiku ranného internetu nebo právě glitchů, bugů a errorů v systémech. Toto dělá někdy avantgardními způsoby, které se právě pro náš kontext písma, které má jít mimo soudobé rámce, hodí. Můžeme si tímto způsobem reclaimovat to, že nás označují za chyby, za něco mimo systém. To jsme a to je dobře.

Zalgotext je jeden ze způsobů, jak využívat glitch estetiku k tvoření kvír jazyka. V ukrajinštině existují glitchová zájmena např. вїн/їорїо/[-oɤ]. (Pronouns.page, [cit. 2026])

Ve zkratce jde o grafické zobrazení nebinarity v písmu, zvýraznění sexismu v jazyce a jakékoliv jiné nerovnosti. Psaný text přece jen komunikuje jinak než mluvené slovo, a tak i způsoby vyjádření těchto věcí budou jiné než ty mluvené.

používaným znakem je :, ale možností je mnoho a píší si samx vyberou
nebo vymyslí, co jim vyhovuje.

**Mluvití stříbro, mlčeti
muka**

Historie

Zajímavým, ne přímo příkladem, ale jakýmsi podobným konceptem dříve zmíněných návrhů jsou **samagramy** v egyptských hieroglyfech a klínových písmech mezopotámských civilizací (A vlastně i v písmu čínských jazyků). Kvůli tomu, jak hieroglyfy fungují, se význam slov nejen zapisoval foneticky, ale byl k němu přidáván znak, který specifikoval, co přesně chtěl říct. Jde o využití písma ne jen jako zápisu mluveného jazyka, ale jako komunikačního prostředku, který může předávat více informací specifictěji oproti řeči. Například 𐀀 na konci slova značí, že se jedná o panovnictvo nebo božstvo. V klínovém písmu zase 𐎶 pro mužská jména, 𐎵 pro ženská jména. Žádný z těchto příkladů není vyslovován, ale pomáhá předat informace (Determinative, Wikipedia). Stejně jako y*i nebo x je znak toho, že neurčujeme rod v rodovaném jazyce. Tam je ale zase problém toho, že tyto znaky již mají asociovaný zvuk, což může být matoucí.

V německojazyčném prostředí můžeme pozorovat první snahy o typografické nabourání generického maskulina, které se postupně ujmuly i v dalších jazycích včetně češtiny. V 80. letech vznikla iniciativa Binnen-I (Vnitřní/mezi I) jako reakcí na feministickou kritiku mluvy. Vznikla za účelem zviditelnění femininních forem v Němčině. Když si například vezmeme znovu slovo učitelé*ky, psáno neinkluzivně by to bylo Lehrer und Lehrerinnen (Učitelé a Učitelky), v Binnen-I by to vypadalo jako LehrerInnen, se zvýrazněným femininnem.

V 90. letech začalo být Binnen-I kritizováno za svojí binaritu a tak člověčstvo začalo hledat další typografické možnosti. V roce 2003 Steffen Kitty Herrmann vymyslel rodovou mezeru. Podle (Miller, [b.r.]) se asterisk * začal objevovat ve větším v textech kolem roku 2009, sice není možné přesně určit, kde a kdy vznikl, ale již v devadesátých letech byl používán v anglofonních Trans* kruzích pro vyjádření slov jak Transgender tak Transsexual, což byl v té době používanější termín, dnes se význam přeměnil pro vyjádření celého spektra trans* identit. Od té doby se experimentuje s různými typografickými znaky místo _ a *, dalším hojně

Pro účely této publikace nechci zacházet do konkrétních definic identit. Obzvlášť jako nebinární člověk píšící primárně pro další kvírstvo, nechci zbytečně polemizovat nad definicí nebinarity, ale pro tx, kterx jsou tady a náhodou neví, o co jde, budeme nebinaritu brát jako identitu*vlastnost, která se vymyká rodové binaritě. Nejde o něco mezi, ale něco, co je přímo mimo rámec přemýšlení rodové binarity.

V angličtině je inkluzivita*nebinarita relevantní, jen když někdo referuje na někoho, ale v češtině a dalších jazycích je rod použitý při každém popisu sebe sama, pokaždé, když člověk mluví za sebe, prezentuje své názory, což je pro trans* bytosti, kterx nemohou bezpečně mluvit ve svém preferovaném rodě neuvěřitelně bolestivé. To si myslím je jedním z důvodů, proč část kvír lidí preferuje komunikovat mezi sebou o kvír*emocionálních věcech anglicky, protože ta má tu svobodu nerodovosti při mluvení o sobě (A samozřejmě dominance anglofonní kvír kultury). Chci zdůraznit, že se nesnažím o jakýsi *obrozenecký purismus* nebo preskriptivismus, nebo že by cokoliv z toho bylo špatné, ale jde o to, že gramatická struktura češtiny je zkrátka jiná a více rodovaná než např. ta anglická a bylo by přínosné nejen inkluzivní formulace přejímat, ale i tvořit nové.

Samozřejmě, nastává otázka generického maskulina. To přece zahrnuje všechny, ne? V realitě ne. Ano, je to konvence, která v naší mluvě existuje již dlouho, ale existuje dlouho jen z toho důvodu, že muži již dlouho dominují společnost a jazyk. Konvence nejsou neutrální, vždy jsou konstruovány někým, někde, v nějakém čase, a odrážejí předpoklady těch, kdo měli moc je ustanovit a kdo mají moc je nadále udržovat. Pro člověka, kolem kterého je konvence konstruována, bude daná konvence zdánlivě neutrální. Tedy například generické maskulinum je neutrální pro muže. Ale neutralita je vždy relativní k tomu, kdo ji vnímá. Generické maskulinum není pravé generikum, není nezabarvené. Je to nepravý středobod, který si nárokuje, že zastupuje všechnx, přitom ale upřednostňuje jednu konkrétní skupinu, nastavuje jí jako předpoklad a tím ostatní aktivně označuje jako výjimky, odchylky, chyby.

Tumblrův blog *Nebinární čeština*, který byl aktivní v roce 2021, se právě tímto zabýval. Nabízí novorod „oň“(NEBINÁRNÍ-ČEŠTINA, 2021), specificky vytvořený, protože, jak píše autorstvo „Jakožto nebinární Čech*Česka, mám toho sakra dost.[...] Tohle není práce lingvistů. Vývoj nového rodu je práce nadšenců a unavených nebinárních lidí“, což je věta se kterou neuvěřitelně soucítím. **Oň** se snaží o to zvukově zapa-

dat do češtiny, nevystupovat a prostě fungovat, zároveň je to tvar, který nenavazuje na žádnou předchozí tradici inkluzivního jazyka a kvůli tomu bude asi spíše vyčnívat.

Manuál kvíření jazyka českého je zine psaný kolektivem autorstva a vydaný Institutem úzkosti (Zdarma k dostání na jejich webu). Zabývá se několika aspekty inkluzivního jazyka, jako třeba překládání nebinařů nebo unisex jmen. Nabízí také nový prostředek neutrálního jazyka, který nazývají pátý rod. V deklaraci ho popisují jako "[...] umělecký projekt genderově neutrálního rozšíření českého jazyka. Jeho cílem je přinést funkčnější a jednoznačnější alternativu generického maskulina při maximálním zachování krásy, bohatství a funkčnosti jazyka ve všech jeho stylech a formách a uměle mu doplnit prostředky pro vyjadřování v hovoru i textu, které bude esteticky a funkčně srovnatelné s rodem ženským a rodem mužským životným, ale nebude muset nést žádnou informaci o pohlaví, genderu, věku, dospělosti či sebepojetí zúčastněných osob, ani výslovnou ani předpokládanou, ani pozitivní ani negativní.“ (Rose et al., 2023)

Hned po jeho představení se setkal s kontroverzí, která ale vznikla, řekla bych, kvůli nepochopení. Byl kritizován za to, že dále jen představuje rigidní tabulky, které určují jak má kdo mluvit, což ale vůbec není jeho podstata, jak je z deklarace jasné.

Radikální*Typografie